

Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Uusi talous, osaamiselle rakentuva yhteiskunta ja maaseudun kehittäminen – Nuorten viljelijöiden tulevaisuudennäkymiä”

(2002/C 36/06)

Talous- ja sosiaalikomitea päätti 1. maaliskuuta 2001 työjärjestyksensä 23 artiklan 3 kohdan mukaisesti laatia lausunnon aiheesta.

Asian valmistelusta vastannut ”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö” -jaosto antoi lausuntonsa 27. syyskuuta 2001. Esittelijä oli María Candelas Sánchez Miguel.

Talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 17. ja 18. lokakuuta 2001 pitämässään 385. täysistunnossa (lokakuun 17. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon äänin 137 puolesta yhden pidättyessä äänestämästä.

1. Johdanto

1.1. Maailmanlaajuistumisen ja ”uuden talouden” haasteet ovat saaneet Euroopan nopeasti muuttuvan yhteiskunnan pohtimaan jälleen maatalouden ja maaseudun tulevaisuutta ja etsimään kehitysnäkymiä, joilla uusien sukupolvien odotukset ovat tyydytettävissä.

1.2. Kestävän kehityksen lähtökohtana tulee olla käytettävissä olevien luonnonvarojen säilyttäminen tuleville sukupolville. Se edellyttää laadukasta maataloutta ja maaseudun kehittämistä siten, että uusille sukupolville tarjotaan työtilaisuuksia.

1.3. Maatalous ja yhteiskunta onnistuvat ymmärtämään toisiaan ainoastaan, mikäli maatalousväestön syrjäytymis- ja ikääntymis-suuntaus saadaan käännettyä⁽¹⁾ hyödyntämällä uuden tieto- ja viestintätekniiikan tarjoamia mahdollisuuksia sekä supistamalla taantuvien maaseutualueiden ja voimakkaasti innovatiivisten alueiden välillä jo nyt havaittavia eroja. Eurostatin mukaan maatalouden nykyinen väestöjakauma on ylösalaisin oleva pyramidi, joka ei kehitysennusteiden mukaan todennäköisesti enää pysy pystyssä, mikä on vakava riski maatalousväestön jatkuvuudelle.

1.4. Maatalouden on osallistuttava kaikin tavoin osaamiselle ja innovaatiolle rakentuvan yhteiskunnan kehittämiseen ja hyödynnettävä kyseisen kehityksen myönteisiä työllisyysvaikutuksia. Lissabonissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto sopi yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen uusista suuntaviivoista (eLearning) sekä uuden tietotekniikan edistämisestä (eEurope). Aloitteet on toteutettava käytännössä ryhtymällä maataloudelle ja erityisesti nuorille viljelijöille suunnattuihin erityistoimenpiteisiin.

1.5. Maatalousalan ammatillisessa koulutuksessa ja tutkimuksessa sekä YMP:n konkreettisessa organisoinnissa on otettava entistä selvemmin huomioon se, millä tavoin muut toimintalinjat vaikuttavat maaseutuun. Huomionarvoisia seikkoja ovat ennen kaikkea ympäristöulottuvuus, elintarviketurvallisuus ja terveys, joiden huomioimisesta on sovittu äskettäin perussopimuksiin tehtyjen muutosten yhteydessä.

1.6. On siis ryhdyttävä pohtimaan sitä, miten nykyiset toimintaperiaatteet ja tukivälineet voidaan parhaiten yhdistää ennen kaikkea järjestettäessä ammatillista koulutusta, edistetessä tutkimusta ja innovaatiota sekä levitettäessä tietoa, jotta maatalous ja maaseutu hyötyisivät niistä kaikilta osin ja jotta ne suunnattaisiin erityisesti nuorille viljelijöille. Komitea ottaa tätä oma-aloitteista lausuntoa laatiessaan huomioon Euroopan parlamentin ja alueiden komitean asiaa koskevat pohdinnat, sillä komitea haluaa käynnistää muun muassa puheena olevista seikoista näiden kahden toimielimen kanssa rakentavan vuoropuhelun, johon osallistuvat myös asianomaiset järjestöt⁽²⁾.

1.7. Talous- ja sosiaalikomitea pyrkii löytämään vastauksen sekä taloudellisissa että sosiaalisissa rakenteissa tapahtuviin muutoksiin, joita Agenda 2000 ja erityisesti nuorten toimiminen alalla aiheuttavat. Tässä yhteydessä on tärkeää korostaa inhimillistä tekijää muutoksen olennaisimpana osana.

1.8. Komitea on aiemmin käsitellyt maatalouden sukupolvenvaihdokseen liittyvää ongelmaa ja tarkastellut sen eri osatekijöitä vuonna 1994 antamassaan oma-aloitteisessa lausunnossa.⁽³⁾ Monet lausunnossa käsitellyistä ongelmista ovat

⁽¹⁾ EYVL C 393, 31.12.1994, s. 86.

⁽²⁾ Ks. erityisesti Neil Parishinlaatima mietintö aiheesta ”Nuorten viljelijöiden tilanne ja tulevaisuudennäkymät Euroopan unionissa” (PE 286.374) ja Guido Gonzinlausunto aiheesta ”Nuoret Euroopan maataloudessa” (CdR 417/2000).

⁽³⁾ EYVL C 195, 18.7.1994.

yhä ajankohtaisia. YMP:n tai muiden yhteisten politiikkojen puitteissa tulisikin kehittää välineitä näiden ongelmien ratkaisemiseksi.

1.9. Myös tilintarkastustuomioistuimen kertomuksesta N:o 3/2000⁽¹⁾, joka koskee toimia nuorten työllistämisen edistämiseksi, käy ilmi, ettei vuoden 1994 jälkeen ole saatu aikaan tyydyttäviä tuloksia. Vaikka kertomuksessa todetaan, että Euroopan unionissa "on otettu käyttöön useita toimenpiteitä erityisesti nuorten viljelijöiden auttamiseksi", päätelmien mukaan "tilintarkastustuomioistuin ei havainnut olevan olemassa suunnitelmaa tai strategiaa, joka koskisi ESR:stä ja EMOTR-ohjauksesta nuorille viljelijöille suunnattua rahoitusta. Rahoituksen mahdolliset vaikutukset vuodesta 1994 alkaen eivät ole tiedossa."

1.10. Tilintarkastustuomioistuimelle toimittamassaan vastauksessa komissio panee merkille tuomioistuimen huomiot ja myöntää, että asetuksen N:o 950/97⁽²⁾ nojalla hyväksytyjen toimenpiteiden arvioimiseksi tarvitaan nykyistä asianmukaisempia välineitä. Komissio onkin laatinut jäsenvaltioille joukon suuntaviivoja. Näitä aloitteita on edistettävä, mutta nuorille suunnattuja toimenpiteitä on myös koordinoitava nykyistä paremmin, sillä ne ovat nykyisin hajallaan eri välineissä.

2. Yleistä

2.1. *Uusien näkymien etsiminen nuorille viljelijöille inhimilliseen tekijään pohjautuvan monitoimimaatalouden avulla*

2.1.1. Eurooppalainen maatalousmalli⁽³⁾, jonka lähtökohdina ovat monitoimisuus, ympäristömyötäisyys, taloudellinen kestävyys ja elintarvikkeiden turvallisuus, on kulttuurinen, tekninen, taloudellinen ja sosiaalinen malli.⁽⁴⁾ Vielä muutama vuosikymmen sitten maataloustuotannon onnistuminen riippui suurelta osin fyysisistä tekijöistä: maaperän hedelmällisyydestä, pinnanmuodostuksesta ja ilmastosta. Vaikka nämä tekijät otetaan nykyisinkin huomioon, maataloudessa painotetaan sellaisia tekijöitä kuin ihmisten älykkyys ja luovuus, viljelmien runsaus ja vaihtelevuus, ammattitietous ja taitotieto.

2.1.2. Sellaisia tavoitteita kuin maaseudun yhtenäisen kehittämisen, laatusertifiointi, eri alueille tyypillisten tuotteiden arvostuksen lisääminen, elinkeinoelämän monipuolistaminen, yritysrakenteen uudenaikaistaminen jne. ei saavuteta pelkästään sääntelyllä (myöntämällä tukia tai asettamalla velvoitteita ja kieltoja). Myös maataloudessa ja maaseudulla on siis sovellettava inhimilliseen tekijään pohjautuvaa toimintatapaa. Itse

asiassa on kyse samojen periaatteiden täytäntöönpanosta kuin Agenda 2000:ssa, jonka muuta kuin pelkästään maataloutta (kaikkia elinkeinoelämän sektoreita) käsittelevässä osassa todetaan nimenomaisesti, että yksi unionin painopistealoista on osaamiselle rakentuvan toimintaperiaatteen (tutkimuksen, innovaation ja ammatillisen koulutuksen) korostaminen kilpailukykyä tukevana välineenä.

2.1.3. Maatalouden inhimillisen pääoman rakenteellista kehitystä ja koostumusta on tarkasteltava seikkaperäisesti, jotta voidaan päätellä, millaisin välinein nuoria voidaan tulevaisuudessa valmentaa yhteiskunnan uusiin vaatimuksiin varsinkin aikana, jolloin vaaditaan entistä ripeämpää YMP:n uudistamista.

2.2. *Eurooppalaisen maatalouden tärkeimmät rakennemuutokset ja niiden vaikutukset inhimilliseen pääomaan*

2.2.1. Maataloudessa on nykyisin vallalla yleinen suuntaus vähentää maatilojen määrää, maatalouspinta-alaa ja työpaikkoja, vaikka kehityksen voimakkuudessa on jäsenvaltiokohtaisia eroja.⁽⁵⁾ Prosessi, joka on vähentänyt tuotantoyksiköiden määrää, on myös johtanut maatalousyritysten polarisoitumiseen ja lisännyt ammattitilojen ja todellisten taloudellisten toimijoiden painoarvoa. Yhteisön maataloudelle on kuitenkin vielä ominaista pienten ja erittäin pienikokoisten tilojen runsas lukumäärä etenkin Etelä-Euroopan maissa, joissa maataloudella on edelleen samaisesta syystä vankka, tärkeä ja laajalle levinnyt sosiaalinen perusta.⁽⁶⁾ On kuitenkin korostettava sitä, että juuri pientilat takaavat vielä runsaasti työpaikkoja. Monet näistä viljelijöistä harjoittavat maataloutta sivutoimisesti, ja monissa muissa tapauksissa voidaan puhua piilotyöttömyydestä kaikkine sosiaalisine vaikutuksineen.

⁽¹⁾ EYVL C 100, 7.4.2000, erityisesti kohdat 64 ja 87.

⁽²⁾ Muutettu sittemmin Agenda 2000:n yhteydessä.

⁽³⁾ TSK:n lausunnot EYVL C 368, 20.12.1999, s. 68 ja EYVL C 368, 20.12.1999, s. 76.

⁽⁴⁾ Mallin ominaispiirteistä ks. aiheesta "Eurooppalaista maatalousmallia lujittava politiikka" laaditun lausunnon, EYVL C 368, 20.12.1999, s. 76, kohta 7.

⁽⁵⁾ Vuosina 1982–1983 kymmenen jäsenvaltion muodostamassa EY:ssä oli 6,5 miljoonaa maatilaa, mutta niiden määrä väheni vuosiin 1989–1990 mennessä runsaaseen 5,5 miljoonaan. Huomattava osa kadonneista maatioista oli pieniä tai erittäin pieniä. Suuntaus jatkui kahdentoista jäsenvaltion muodostamassa EY:ssä 90-luvulla: vuonna 1993 maatioita oli 7,3 miljoonaa, ja vuoteen 1997 mennessä määrä putosi 6,9 miljoonaan. Tänä aikana maatioita katosi eniten Ranskasta, Portugalista ja Espanjasta (noin 8 prosenttia), kun taas Alankomaissa maatilojen määrä pysyi sitä vastoin jokseenkin vakaana. Vuosina 1990–1997 yhteensä yli miljoona viljelijää luopui tilastaan.

⁽⁶⁾ Viidentoista jäsenvaltion muodostamassa Euroopan unionissa yli puolet maatioista on alle 5 ha:n kokoisia. Eräissä valtioissa (Italiassa, Kreikassa ja Portugalissa) kolme neljästä maatilasta on alle 5 ha:n suuruista. Toisissa maissa (Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Irlannissa ja Pohjoismaissa) alle 5 ha:n maatilojen osuus on vähäinen (3–13 prosenttia).

2.2.2. Vuodelta 1980 peräisin olevien Eurostatin tietojen mukaan 47 prosenttia viljelijöistä oli tuolloin yli 55-vuotiaita. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana heidän osuutensa on lisääntynyt, ja vuonna 1997 yli 55-vuotiaita viljelijöitä oli 55 prosenttia. Eräissä Välimeren maissa, kuten Kreikassa, Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa, kolmannes viljelijöistä on yli 65-vuotiaita. Tämä kuvastaa maataloussektorin voimakasta ikääntymistä. Nykyisin vain 7,8 prosenttia viljelijöistä on alle 35-vuotiaita.

2.2.3. Uutta on naistyövoiman lisääntyminen maataloudessa. Eurostatin tekemän selvityksen mukaan ⁽¹⁾ 37 prosenttia EU:n maatalousväestöstä on naisia, ja heitä on eniten unionin eteläisissä valtioissa. Alle 8 ha:n maatiloista on naisten hallussa 82 prosenttia, mutta suurtiloilla osuus on pienempi.

2.2.4. Ehdokasvaltioiden nuoria viljelijöitä koskevat tilastot eivät ole kovinkaan vertailukelpoisia. Näissä maissa on kuitenkin käynnissä merkittäviä rakennemuutoksia, minkä vuoksi ei ole helppoa ennustaa, miten EU-jäsenyys vaikuttaa niiden maataloussektorin väestörakenteeseen.

2.2.5. Euroopan parlamentti on tehnyt tutkimuksen Euroopan unionin nuorten viljelijöiden tulevaisuudesta. ⁽²⁾ Tutkimuksessa todetaan, että ehdokasmaissa on nuoria viljelijöitä keskimäärin enemmän kuin Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

2.3. Maaseudun kehittämisen rooli elintarvikealalla

2.3.1. Koska maatalous, jalostusteollisuus sekä logistiikka- ja jakelujärjestelmä liittyvät kiinteästi toisiinsa, niitä on tarkasteltava kokonaisvaltaisemmin kuin tähän asti ja otettava varsinaisen maataloustuotannon lisäksi huomioon koko elintarvikeala.

2.3.2. Elintarviketeollisuus onkin nykyisin yksi Euroopan tärkeimmistä teollisuudenhaaroista sähkö- ja elektroniikkateollisuuden jälkeen (Eurostat 1999). Elintarviketeollisuudessa työskentelee lähes kolme miljoonaa ihmistä, ja sen tuotanto – joka ylittää unionin kulutuksen – on arvoltaan runsaat 600 miljardia euroa. Elintarvikealalle ovat siihen liittyvän maataloussektorin tavoin suurelta osin luonteenomaisia lukuisat osuuskunnat, pienet ja keskisuuret yritykset (yli sadan työntekijän yrityksiä on alle 2 prosenttia kaikista yrityksistä, kun taas 90 prosenttia yrityksistä on alle 20 työntekijän yrityksiä).

2.3.3. Edellä esitetystä näkökulmasta tarkasteltuna maatalous on edelleen yksi nykyaikaisen talouselämän kulmakivistä, ja sen inhimillisen pääoman laatu on maatalouden kehittämisen kannalta olennaista. Maataloustoimintaa ei mielletä pelkäk-si tuotannoksi, vaan siihen sisältyy tuotantoa laajempi ulottuvuus: luonnonvarojen ja maiseman suojelu sekä maaseudun kehittäminen.

2.3.4. Kun unioni laajenee Keski- ja Itä-Euroopan maiden (KIE-maiden) liittyessä siihen, on todennäköistä, että maatalouden ja maaseudun sosiaalisen ja taloudellisen tehtävän painoarvo ja merkitys lisääntyvät entisestään. Ehdokasvaltioiden väestörakenne ja työmarkkinat ovat itse asiassa monessa mielessä samantapaiset kuin Länsi-Euroopassa 50- ja 60-luvuilla. Niinpä olisikin ensiksi arvioitava, millä tavoin YMP:n soveltaminen vaikuttaa mahdollisesti yhteisön työmarkkinoihin.

2.4. Maataloussektorin koulutustaso

2.4.1. Maatalouden koulutustason, osaamiseen liittyvien toimintaperiaatteiden ja ammattikoulutuksen tarjonnan kartoittaminen on erittäin monimutkaista. Itse asiassa ei ole olemassa täydellisiä eikä keskenään verrannollisia tietolähteitä, joiden pohjalta voitaisiin pohtia sitä, millä tavoin maatalouden koulutustaso ja esimerkiksi taloudelliset oheistulokset, työn tai maaperän aluekohtainen tuottavuus, tilakoko, viljelijöiden perhesuhteet, ikä ja sukupuoli liittyvät toisiinsa. Viljelijöiden koulutustasosta kerättiin ennen tietoja rakennekyselyin, mutta tietojen keruu ei enää vuosiin ole ollut pakollista, ja eräissä tapauksissa tietojen kerääminen on jopa lopetettu jäsenvaltioiden itsensä pyynnöstä. Nykyisin on siis vaikea arvioida pelkästään viljelijöiden yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen tasoa.

2.4.2. Nykyisin vain muutamista jäsenvaltioista laadittujen Eurostatin tilastojen avulla näiden maiden maiden maatiloja voidaan tarkastella tilanpitäjän ammatillisen koulutuksen tason pohjalta. Tilastoista ei kuitenkaan ilmene ikäkohtainen jakauma, joten ne eivät anna tarkkaa kuvaa nuorista viljelijöistä, jotka ovat yleensä muita pidemmälle koulutettuja. Tilastoissa on sita paitsi eritelty ainoastaan ”täysimittainen maatalouskoulutus” (full agricultural training), ”perusluonteinen ammattikoulutus” (basic training) ja ”pelkkä käytännön kokemus” (only practical experience), eikä siinä oteta riittävästi huomioon erilaisia olosuhteita (ks. tilastoliitteen taulukko 1).

2.4.3. Todellisuudessa tilanne vaihtelee paljon maasta toiseen ja jopa maan eri alueiden välillä. Tietyissä tapauksissa maataloudessa työskentelevien henkilöiden (yrittäjien ja palkattujen työntekijöiden) koulutustaso muistuttaa muiden elinkeinoelämän alojen koulutustasoa. Toisinaan taas maatalouden

⁽¹⁾ EU:n tilastotoimisto, 30. huhtikuuta 2001.

⁽²⁾ AGRI 134, huhtikuu 2000, PE 290.358, s. 24.

alhainen koulutustaso asettaa maatalouden selvästi muita sektoreita, esimerkiksi elintarviketeollisuutta, jakelualaa ja julkishallintoa, epäsuotuisampaan asemaan.

2.4.4. Maiden välillä on eroja jopa tutkinnoissa, joita vaaditaan maatalon perustamiseen ja hallintoon tai maatalon perustamistuen saamiseen (ks. tilastoliitteen taulukot 2 ja 3). Tällainen eriarvoisuus ei edistä maatalouselinkeinon eikä yleensä maaseutuyhteiskunnan tasapainoista kehittämistä.

2.4.4.1. Tutkintojen ja ammattipätevyyden tai oppisopimuskoulutuksen vastaavuus on toinen ja ehkä vieläkin monitkuisempi teoreettinen ja metodologinen ongelma.

2.4.4.2. Nuorena suoritettu tutkinto ei välttämättä merkitse sitä, että aikuisilla olisi todella tietoja ja ammattipätevyyttä. Tämä on kaikkien aikuisten kannalta ongelmallista, mutta ongelma korostuu maataloudessa työskentelevien keskuudessa. On tunnettu tosiasia, että maatalousammattin lähtökohdaksi on muita ammatteja yleisemmin "kantapään kautta" hankittu osaaminen ja ammattipätevyys.

2.4.5. OECD on tehnyt edellä esitettyjen huomioiden pohjalta aikuisväestön tiedoista ja ammattipätevyydestä joukon vertailevia kansainvälisiä tutkimuksia (International Adult Literacy Survey). Niissä huomioidaan suoritettujen tutkinnon lisäksi yleisemmin myös kyky käsitellä ja analysoida lukemiseen, kirjoittamiseen ja laskemiseen liittyvää tietoa, jota tarvitaan yleisesti käytettäessä työpaikalla, jokapäiväisessä elämässä ja sosiaalisissa suhteissa esiintyvää kirjallista aineistoa (OECD 1999).

Kerättyjen tietojen pohjalta voidaan muun muassa verrata maataloudessa, teollisuudessa ja palvelualalla työskentelevien ammattitietoutta ja -pätevyyttä kolmessatoista OECD-maassa. Tiedot osoittavat, että tilanne on maataloudessa selvästi epäsuotuisampi kuin muilla sektoreilla (ks. tilastoliitteen taulukko 4).

2.5. Tilanteen kriittiset tekijät

2.5.1. Mielikuva maataloudesta raskaana ja huonosti palkattuna työnä, jota on tehtävä 365 päivää vuodessa, ei innosta nuoria. Tämän epäkohdan lisäksi kansalaiset ovat osittain taipuvaisia sälyttämään viljelijöille vastuun elintarviketietojen esiintyneistä ongelmista.

2.5.2. Tämänkaltaiset tekijät eivät rohkaise nuoria valitsemaan maanviljelystä tulevaisuuden ammatikseen. Mielikuvassa

yhdistyvät tiedotusvälineiden levittämä vallitseva yhteiskuntamalli sekä taipumus yhdistää maatalous saastumiseen ja elintarvikkeiden terveysongelmiin.

2.5.3. Nuorilla ei ole monilla maaseutualueilla eikä kaikkein köyhimmillä kaupunkialueilla mahdollisuutta saada laadukasta yleissivistävää eikä ammattikoulutusta. Epäsuotuisan ja vaikean tilanteen syntyyn vaikuttavat (fyysiseen ja sosiaaliseen) liikkumiseen liittyvät hankaluudet, sosiaalipalveluiden ja harrastustoiminnan puute sekä paikallisten työmarkkinoiden tarjoamat vähäiset työmahdollisuudet. Ihmiset kärsivät tilanteesta koko ikänsä, ja se johtaa puolestaan noidankehän tavoin muihin rakenteellisesti epäsuotuisiin tilanteisiin.

2.5.4. Toinen epäsuotuisa tekijä on se, että maaseudun asukkaille, kotitalouksille ja yrityksille tarjotaan kaiken kaikkiaan yhä huonompia palveluita. Maaseudulla ei ole kouluja, lastentarhoja, hyviä liikenneyhteyksiä eikä vapaa-ajanviettopaikkoja.

2.5.5. Ongelmaa pahentaa usein se, että maaseudulla on tarjolla niukalti ammatillista koulutusta. Maaseudulla annetaan jo ensiasteen koulutuksesta lähtien eritasoisia koulutusta – etenkin elinikäistä koulutusta – kuin kaupungeissa, ja alueiden välillä on eroja myös kulttuuritarjonnassa, koska maaseutu on autioitunut ja oppilaat asuvat kaukana toisistaan.

2.5.6. Tässä yhteydessä on syytä mainita vakavat ongelmat, joista EU:n maaseutu usein kärsii, koska alueilla ei ole uuden tekniikan edellyttämiä perusrakenteita: kaapeliyhteykset ovat alimitoitettuja, välineiden käyttöön kaivataan erityiskoulutusta ja kielitaidon puute rajoittaa usein yhteyksien käyttöä.

2.5.7. Lisäksi tulisi varmistaa, ettei YMP:n toimenpiteillä vaikeuteta nuorten viljelijöiden hyväksi tapahtuvia sukupolvenvaihdoksia. Tarjontaa ohjaavilla toimenpiteillä, kuten kiintiöjärjestelmillä, on tärkeä tehtävä markkinoiden vakauttamisessa, mutta ne voivat vaikeuttaa sukupolvenvaihdoksia. Tähän ongelmaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja sitä olisi tarkasteltava nuorten viljelijöiden kannalta.

2.6. Tarvitaan toimintalinjoja ja toimenpiteitä, joilla kriittiset tekijät voidaan muuttaa päinvastaisiksi

2.6.1. Yhtäältä maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisen sekä toisaalta Euroopan unionin työllisyys-, koulutus-, tutkimus- ja innovaatiopolitiikan (osaamiselle rakentuvan yhteiskunnan) välillä on havaittavissa koordinaation puute. YMP:ssä todella aliarvioidaan tarvetta toteuttaa uudistusten yhteydessä oheistoimenpiteitä järjestämällä koulutusta ja antamalla teknistä apua.

2.6.2. Toisen pilarin käyttöönoton myötä Agenda 2000 muodostaa onnistuneen lähtökohdan, mutta sen käyttöön annetut keinot ovat liian rajallisia. Uusien viljelijöiden toiminnan aloittamista on mahdollista tukea, mutta tuki ei ole pakollista ja se riippuu siitä, mitkä seikat valtio ja alue ovat asettaneet etusijaan. Niinpä eräissä jäsenvaltioissa maaseudun kehittämissuunnitelmiin ei sisälly lainkaan nuorten viljelijöiden avustaminen. Läheisyysperiaate on toki tärkeä, mutta olisi syytä välttää panemasta yhteisön toimenpiteitä täytäntöön eri tavoin, sillä se vääristää jäsenvaltioiden välistä kilpailua ja estää lisäksi viestimästä selvästi, että Eurooppa haluaa maataloudelleen tulevaisuuden.

2.6.3. EMOTR:n rakennepolitiikkaan ei sisälly lainkaan mahdollisuutta rahoittaa rahastosta tutkimustoimia. EMOTR-rahoitusta voidaan sen sijaan myöntää koulutukseen ja hallinnon tukipalveluihin. Sen jälkeen kun yhteisö hyväksyi valtioneuvoston uudet säännöt, komissio on kuitenkin taipuvainen hyväksymään tällaisissa tapauksissa ainoastaan kyseisten palveluiden perustamiskustannukset. Komissio perustelee rajoitusta – jota ei puolestaan mainita ESR:ää eikä EAKR:ää koskevissa säädöksissä – sillä, että yhteisön tasolla harjoitettavaa tutkimusta ja kehittämistä on koordinoitava keskitetysti ja maatalouden tutkimus on ulotettava tutkimuksen pääosaston koordinoituihin puiteohjelmiin.

2.6.4. Edellä kuvatusta tilanteesta on aiheutunut jo kaksi tuntuvaa kielteistä seurausta: aluetasolla tehtävää tutkimusta ei yhtäältä voida yhdistää maatalouden eikä maaseudun kehittämishelmiin ja toisaalta maatalouden tutkimukseen tarkoitettujen määrärahojen ovat äkkiä supistuneet rajusti. Samalla kun annetaan aiejulistuksia esimerkiksi elintarvikkeiden turvallisuuden merkityksestä tai yhteisön maatalouden kilpailukykyyn kehittämistarpeesta, maataloutta, kalastusta, metsätaloutta ja maaseudun kehittämistä koskevien tutkimushankkeiden rahoitusosuus on tutkimusta ja teknologista kehittämistä koskevassa viidennessä puiteohjelmassa yhteensä ainoastaan 3,4 prosenttia (ohjelmointikaudella 1999–2002). Uuteen asetukseen sisältyy kuitenkin innovatiivisia näkökohtia, jotka olisi hyvin voitu yhdistää maatalouden osaamisen johdonmukaiseen kehittämiseen, ja asetuksessa sisällytetään investointiavustuksille määriteltyihin uusiin myöntämisperusteisiin tukea saavan yrittäjän velvollisuus todistaa omaavansa asianmukainen ammatillinen taitotieto.

2.6.5. Yhteiskunta asettaa maataloudelle yhä uusia vaatimuksia: laadun, turvallisuuden, ympäristönsuojelun ja eläinten hyvinvoinnin lisäksi maataloutta kehoitetaan suojelemaan maaseutua ja säilyttämään maaseutuperinteet. On varmistettava, että maaseutua kehitettäessä autetaan edelleen maanviljelijöitä ja vastataan edellä lueteltuihin toiveisiin. Maaseudun kehittäminen on siis mukautettava vaatimuksiin ajantasaistamalla sitä

jatkuvasti. Nuoret viljelijät omaksuvat erittäin hitaasti uusia suuntauksia, minkä vuoksi heille olisi myönnettävä uusia resursseja. Monet tutkimukset osoittavat itse asiassa, että nuorten pysyminen maaseudulla edistää innovatiivista käyttäytymistä ja aktiivisia yritysstrategioita silloinkin, kun tilanomistaja on ikääntynyt, ja erityisesti silloin, kun nuoret ovat pitkälle koulutettuja.

2.6.6. Toinen asiaan merkittävästi vaikuttava seikka on uuden tekniikan ja geneettisesti muunnettujen organismien (GMO) kaltaisten tieteellisten edistysaskelten soveltaminen maatalouteen. Ne ovat tosiasioita, mutta niitä on tutkittava ja valvottava tarkoin niin kauan kuin niiden vaarattomuutta ei ole varmistettu. Kansalaisten kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että innovaatioiden tuloksista levitetään tietoa, mikä saa kansalaiset mieltämään tiedon avoimeksi.

2.6.7. Komitea panee kiinnostuneena merkille, että maatalouden pääosasto on pyrkinyt parantamaan Leader-aloitteen eri välineiden, maaseudun kehittämissuunnitelmien ja ympäristötoimenpiteiden koordinoitua. Komitea kannattaa yhteisön toimenpiteitä nuorten viljelijöiden hyväksi. Nämä ponnistelut vahvistavat vakaata käsitystä siitä, että nuoret viljelijät tarvitsevat tuekseen laaja-alaisia erityistoimia, joita on toteutettava sekä unionin että kunkin jäsenvaltion tasolla.

2.7. *eLearning-ohjelma ja eEurope*

2.7.1. Oikein hyödynnettyinä tietoyhteiskunnan tarjoamat kilpailumahdollisuudet saattavat edistää talouskasvua ja luoda paljon enemmän työpaikkoja kuin tekniikan edistymisen muiden näkökohtien seurauksena on menetetty. Tietoyhteiskunta ei ole vielä kaikkien ulottuvilla, ja alkuhaittojen säilyminen saattaa omalta osaltaan lisätä syrjäytymistä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen prosesseista. ⁽¹⁾

2.7.2. Yksi maaseutualueille luonteenomaisimmista heikkouksista on riittämätön tiedonkulku ja laimea osallistuminen sellaisen innovatiivisen eurooppalaisen yhteiskunnan rakentamiseen ja kehittämiseen, jonka lähtökohdaksi on osaamispotentiaali kehitystekijänä. Erityisesti tietoyhteiskunta on olennaisesti kaupunki-ilmiö. Se, että uutta tieto- ja viestintätekniikkaa ei toistaiseksi ole levitetty asianmukaisesti Euroopassa kaupunkialueiden ulkopuolelle, ei johdu pelkästään objektiivisista

⁽¹⁾ Euroopan komission julkaisemien tietojen mukaan Internetin yleisyys vaihtelee huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen. Eroihin vaikuttavat ennen kaikkea käyttäjien maantieteellinen sijainti, tulotaso ja sukupuoli. Maaseudulla 8 prosentilla kotitalouksista on verkkoyhteys, kun taas kaupungeissa osuus on 15 prosenttia.

talous- tai perusrakenneongelmista, vaan myös siitä, ettei tietotekniikan sisältöä ja muotoa ole mukautettu maaseudun yritysten ja väestön tuotanto- eikä kulttuuritarpeisiin. Ongelma on luonteeltaan pikemminkin sosiaalinen kuin tekninen. Kuitenkin juuri kaikkein syrjäisimmillä alueilla tieto- ja viestintätekniikan avulla saatetaan supistaa tuntuvasti tieto-, kulttuuri- ja tuotantokeskusten (korkeakoulujen, yritysten, poliittisten instituutioiden) etäisestä sijainnista johtuvia haittoja. Välimatkasta kaupunkeihin – ja siis ruuhkiin, tiheään asutukseen ja saasteisiin – saattaa itse asiassa tulla tietystä määrin jopa mielenkiintoinen kilpailu- ja kehitystekijä, kunhan televiestintäverkkoja samalla kehitetään asianmukaisesti.

2.7.3. Maaseudun integroituminen eurooppalaiseen tietoyhteiskuntaan tai sen jääminen tietoyhteiskunnan ulkopuolelle on merkittävä haaste kaikille. Jotta teknisen kehityksen kaikista taloudellisista ja sosiaalisista eduista voidaan hyötyä, eurooppalaisen tietoyhteiskunnan olisi pohjaututtava yhtäläisten mahdollisuuksien, osallistumisen ja integraation periaatteisiin. Tavoitteeseen päästään ainoastaan, mikäli taataan, että vähintään osa tietoyhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista on kaikkien (niin tuottajien kuin käyttäjien) ulottuvilla.

2.7.4. Komitea on pannut kiinnostuneena merkille työllisyyden ja sosiaaliasioiden pääosaston tekemät eInclusion-aloitteet eli uuden syrjäytymismuodon (Digital Divide) uhkaamille riskiryhmille, erityisesti maaseudulla ja syrjäseuduilla asuvalle väestölle, suunnatut aloitteet, joissa niille tarjotaan tilaisuus integroitua tietoyhteiskuntaan. Suomessa on esimerkiksi käynnistetty etäisillä maaseutualueilla tietotupa-hankkeita ja Kreikan saarille on perustettu Internet-yhteyskeskuksia. Muita mielenkiintoisia välineitä ovat virtuaaliyhteisöt ja paikalliset tai alueelliset portaalit, joita on kehitetty onnistuneesti useihin jäsenvaltioihin Kanadasta ja Australiasta saatujen kokemusten pohjalta. Tällaiset aloitteet olisi koottava yhteen ja koordinoitava entistä paremmin maaseudun kehittämissuunnitelmien ja nuorille viljelijöille tarkoitettujen hankkeiden kanssa.

2.7.5. Myös muiden kuin koulutuksen ja tiedotuksen vastaanottajana olevan julkishallinnon on käytettävä eLearning- ja eEurope-ohjelmiin kuuluvia välineitä. Viljelijäryhmittymien on hyödynnettävä niitä uudistusvälineinä sekä rakennemuutosten ja inhimillisten muutosten edellyttämän osaamisen välittäjinä.

2.7.6. Tällä tavoin käytettynä uusi tietotekniikka voisi edistää viljelijöiden ja kuluttajien välistä viestintää niin tuotteiden markkinoinnissa kuin sähköisessä kaupankäynnissä ja tiedotuksessa tuotteiden laadusta ja turvallisuudesta. Tämä tarjoaa nuorille viljelijöille houkuttelevia mahdollisuuksia monipuolistaa toimintaansa.

3. Päätelmät

3.1. TSK katsoo, että tarvitaan välineitä, joiden avulla ongelmia voidaan tarkastella eri näkökohdista ja päätellä tarkastelun jälkeen, mistä ne ovat saaneet alkunsa. Välineiden on autettava ratkaisemaan ongelmat arvioimalla erityisesti sitä, miten eri toimintalinjat – olivatpa ne maatalouspoliittisia tai eivät – vaikuttavat nuorten viljelijöiden pysymiseen maaseudulla.

3.2. Entistä tehokkaamman monitoimisen politiikan toteutuminen edellyttää sitä, että maatalouden pääosasto kehittää ensinnäkin "inhimilliseen tekijään" (työntekoon, työpaikkoihin, peruskoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen, tekniseen apuun, vanhenemiseen, yhtäläisiin mahdollisuuksiin, sukupolvenvaihdokseen jne.) liittyvää erityisosaamista.

3.3. Lisäksi on tutkittava sellaista perintöverojärjestelmää, jolla todella suositaan nuorten asettautumista maatalousalalle ja pysymistä maataloudessa, jotta edistettäisiin koko maatalon siirtämistä nuorille.

3.4. Koska Euroopasta laaditut tilastot pohjautuvat jäsenvaltioiden antamiin tietoihin, jäsenvaltioita on kannustettava panostamaan nykyistä enemmän tilastojen laatimiseen ja rahoitukseen.

3.5. Yhteisön tasolle on kehitettävä nopea ja ajantasainen tilastojärjestelmä, jonka avulla voidaan valvoa eurooppalaisen maatalouden kehitystä ja erityisesti sitä, kuinka moni nuori viljelijä aloittaa tai lopettaa toimintansa alalla. Nykyisessä järjestelmässä arvioidaan kolmen vuoden välein ainoastaan viljelijöiden määrä ikäryhmittäin. Tarvitaan kuitenkin rekisteri, jonka avulla pystytään tarkkailemaan alan kehitystä ja laskemaan alalla toimintansa aloittaneiden ja toimintansa lopettaneiden viljelijöiden erotus. Tällaisen tilastointijärjestelmän lisäksi olisi selvitettävä, kuinka monella viljelijällä ei ole tilanpidon jatkajaa ja kuinka moni ei tiedä, kenelle luovuttaisi tai myisi maatilansa. Tulevassa väliarvioinnissa tulisi ottaa huomioon Euroopan maatalouden tämänhetkisiä suuntauksia koskevat tilastotiedot.

3.6. Nuoria viljelijöitä on kannustettava innovatiiviseen toimintaan, mutta heidän tulee myös olla valmiita sopeuttamaan tuotantoaan muuttuviin markkinaolosuhteisiin ja yhteiskunnan odotuksiin. Komissiota ja jäsenvaltioita kehoitetaan ryhtymään yhteisön tavanomaisten rahoituskanavien välityksellä (rakennerahastot, yhteisön toimintaohjelmat, kuten Leonardo ja Sokrates, tutkimuksen kuudes puiteohjelma jne.) seuraaviin toimiin:

- tukemaan valtioiden rajat ylittäviä yhteistyöhankkeita sekä maatalouteen ja maaseutuun liittyvien yritysten, koulujen ja oppilaitosten, korkeakoulujen ja tutkimuskeskusten välistä vaihtoa
- tukemaan alue- tai paikallistasolle hajautettuja toimintasuunnitelmia
- luomaan paikallistasolle uusia toimipisteitä, jotka huolehtivat maatalouden ja maaseutuyhteisöjen kehittämisestä, tai vakiinnuttamaan nykyiset toimipisteet
- sisällyttämään maatalous yhdeksi eEuropen kohderyhmäksi; näin voidaan parantaa viljelijöiden ja yhteiskunnan välistä vuoropuhelua ja helpottaa Internetin välityksellä tapahtuvaa viljelijöiden ajatusten- ja kokemustenvaihtoa. Toiminnalla pyritään
 - edistämään eurooppalaisten, erityisesti nuorten ja varhaisnuorten maatalous- ja elintarvikekulttuuria tukemalla koulujen koulujen antamaa täydennyskoulutusta
 - kannustamaan nuorten yrittäjyyttä maataloudessa ja maaseudulla
 - tuottamaan maatalous- ja elintarvikealan yrityksille asianmukaisia valistus- ja konsultointipalveluita sekä teknistä apua (maataloudesta tiedottaminen) tai tu-

kemaan yrityksiä niiden hakeutuessa koko elinkeinoelämää palvelevien nykyisten tiedonsaantikanavien piiriin

- saattamaan tietoyhteiskunnalle ominaiset välineet, tekniikat ja kieli maataloudessa ja maaseudulla toimivien henkilöiden ulottuville esimerkiksi kehittämällä itsenäisesti uutta asianmukaista sisältöteollisuutta
- kannustamaan entisestään maatalouskoulutukseen ja maaseutuyhteisöihin tehtäviä investointeja, jotta saavutettaisiin tavoitteelliset yhteiskunta- ja kulttuuritulos, säilytettäisiin tulotaso ja työpaikat tai kyettäisiin jopa parantamaan ympäristönsuojelua ja ympäristön arvostusta; toimien olisi hyödytettävä etupäässä 18–40-vuotiaita (uusia maatalousyrittäjiä)
- säilyttämään nuorten viljelijöiden säännölliset lomituspalvelut ja kehittämään niitä
- tukemaan nuorten viljelijöiden liikkumista EU:ssa, jotta he voivat verrata keskenään kokemuksiaan.

3.7. Komissiota kehoitetaan käynnistämään kampanja, jonka tavoitteena on

- lisätä suuren yleisön ymmärrystä eurooppalaisen maatalouden monitoimisuuden ja eurooppalaisen maatalousmallin turvaamisen tarpeelle sekä kohentaa maataloustuotannon osittain kielteistä imagoa
- lisätä maatalouden kiinnostavuutta nuorten keskuudessa parantamalla kouluissa ajanmukaisen tiedon tarjontaa.

Bryssel 17. lokakuuta 2001.

Talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Göke FRERICHS